

Konferencja *Adam Chętnik – badacz pogranicza* sfinansowana została ze środków Miasta Ostrołęki

Miasto Ostrołęka

Maria Samsel

Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce

Teoria regionalizmu według Adama Chętnika

O Adamie Chętniku i jego dorobku napisano wiele. Są to artykuły, które ukazały się w czasopiśmie, materiały pokonferencyjne, jak np. Adam Chętnik a współczesne badania kultury kurpiowskiej, Łomża Nowogród 1984. Żaden autor do tej pory nie pokusił się o analizę teorii regionalizmu Adama Chętnika na tle regionalizmu polskiego i europejskiego.

O regionalizmie kurpiowskim w okresie międzywojennym pisał Stanisław Pajka¹.

Na początku należy zadać sobie pytanie: czy Chętnik był regionalistą?. Odpowiedź zdaje się być oczywista. Wielu badaczy wskazuje Chętnika jako najwybitniejszego regionalistę

---

¹ S. Pajka, *Regionalizm kurpiowski w latach międzywojennych*, „Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego” t. 6, Ostrołęka 1992, s. 28.

w Polsce w okresie międzywojennym. Czym charakteryzował się regionalizm Adama Chętnika.

Początki regionalizmu w Europie datuje się na połowę XIX wieku. Jego oblicze w każdym z krajów to wypadkowa odmiennego tła historycznego, odrębnych procesów historycznych, społeczno-politycznych, motywów i tradycji ruchów narodotwórczych, warunków fizjograficznych kształtujących odmienne typy gospodarowania oraz rzadkich, ale istniejących tendencji separatystycznych.

Ojczyzną regionalizmu definiowanego z perspektywy społecznej jako zorganizowany ruch o określonej idei i sformułowanym programie działania jest Francja. Do idei tam powstałej odwoływali się ojcowie regionalizmu polskiego. Można współczesnym językiem powiedzieć, że termin *regionalizm* wylansował poeta Léon de Berluc-Pérussis (1835-1902) w 1874 roku podczas obchodów roku włoskiego poety Francesco *Petrarki* (1304-1374), Według Bruna, uważanego za ojca regionalizmu francuskiego, nadmierny centralizm pociągał za sobą zanik lokalnej wytwórczości, promował tandetę, marną imitację wyrobów paryskich, zamiast wyrobów warsztatów regionalnych. Protest przeciwko nadmiernej centralizacji był skierowany przeciwko ujednostajnieniu wszystkiego i wszędzie (jednostajność nie stanowi o jedności, jest tylko jej pospolitym falsyfikatem a odmienność sprowadzona jest do szablonu). Brun zwraca uwagę, że w regionalizm można wpisać wszystkie rodzaje działalności społecznej, podkreślając przy tym istotną rzecz, że istnieje tylko jedna idea regionalizmu, zaś koncepcji regionalizmu jest wiele *podług własnego upodobania*². Nie waha się nawet nazwać regionalizmu filozofią.

Zanim słowo regionalizm przyjęło się w Polsce, posługiwano się określeniami „swojszczyzna”, „krajowość”³. Do włączenia elementów edukacji o swojszczyźnie i najbliższej krainie nawoływali Stanisław Staszic (1755-1826), Julian Ursyn Niemcewicz (1758-1841) i Joachim Lelewel (1786-1861).

Odmienność warunków geopolitycznych naszego kraju w początkach XIX wieku wpłynęła na specyficzne cele i formy działalności w dziedzinie regionalizmu. Kiedy we Francji literaci tworzyli programy ochrony lokalnych odmian języka i kultury w opozycji do władzy centralnej własnego państwa, na ziemiach polskich w warunkach niewoli podejmowano działania w opozycji do mocarstw rozbiorowych. Na odmienne ścieżki rozwoju myśli regionalistycznej

---

² Ch. Brun, *Regjonalizm francuski*, [w:] *Ruch regionalistyczny w Europie*, Warszawa 1934, red. A Patkowski, s.273.

³ W podpisie fotografii zamieszczonej w czasopiśmie „Światowid”, 1937 przedstawiającej Kurpiów podczas procesji Bożego Ciała w Myszyncu użyto słowa „swojszczyzna”, nr 3, str.5.

zwrócił uwagę Anatol Jan Omelaniuk (1932-2017) wybitny polski regionalista, długoletni przewodniczący Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury, historyk regionalizmu polskiego.

Wpływ na powstanie regionalizmu w Polsce miał regionalizm francuski, ale od początku był odmienny. We Francji regionalizm zrodził się z potrzeby emancypacji prowincji, zajmował się rozdziałem spraw publicznych w zakresie administrowania państwem, a w Polsce rodził się w przestrzeniach historyczno-kulturowych, by chronić wartości narodowe, język, kulturę, ożywiać i pielęgnować dziedzictwo historyczne i kulturowe⁴

Przed odzyskaniem przez Polskę niepodległości ruch regionalny różnił się znacznie w poszczególnych dzielnicach kraju i zaborach. Jako przykład prężnej działalności może posłużyć regionalizm podhalański, który rozwinął się na ziemiach zaboru austriackiego w warunkach nieco większych swobód niż w pozostałych zaborach. W końcu XIX wieku regionalizmowi podhalańskiemu patronowali Tytus Chałubiński (1820-1889), Stanisław Witkiewicz (1885-1939), Kazimierz Przerwa Tetmajer (1865-1940) czy Władysław Orkan (1898-1930).

Kolejnym, po powstaniu towarzystw naukowych, czynnikiem mającym wpływ na późniejszy kształt regionalizmu polskiego miało powołanie Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Po rewolucji 1905 roku władze carskiej Rosji złagodziły przepisy dotyczące działalności stowarzyszeń. Sytuacja ta otworzyła perspektywę dla działalności różnych organizacji na wielu polach: oświatowym, naukowym, kulturalnym czy krajoznawczym. Jesienią tegoż roku przyrodnik Kazimierz Kulwiec (1871-1943) sekretarz Komisji Przyrodniczej wraz z podróżnikiem i pedagogiem Aleksandrem Janowskim (1866-1944) przystąpili do prac nad statutem organizacji mającej na celu szerzenie idei krajoznawczej. 6 listopada 1906 roku Warszawski Urząd Gubernialny do Spraw Stowarzyszeń umieścił w rejestrze powołaną organizację – Polskie Towarzystwo Krajoznawcze. Pierwszym prezesem został Zygmunt Gloger (1854-1910), wiceprezesami – Kazimierz Kulwiec i Karol Hoffman (1855-1937)⁵. Janowski po latach pisał, że ruchy krajoznawcze powstały „z tęsknot za wolnością, a rozwijały się na tle miłości do ziemi rodzinnej”⁶ Podstawową formą pracy powstałej organizacji były wycieczki po kraju organizowane dla różnych grup wiekowych, nie tylko członków Towarzystwa. Innymi ważnymi elementami działalności były badania naukowe

---

⁴ A. J. Omelaniuk, *Źródła siły ideowej regionalizmu polskiego*, w: J. Damrosz, *Ojczyzna i jej regiony*, Płock-Warszawa 2007, s.13.

⁵ W. A. Wójcik, *U źródeł genezy Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Z dziejów stosunków pomiędzy PTT a PTK do roku 1939*, [w:] *125 lat TT-PTT-PTTK. Geneza i rozwój turystyki górskiej na ziemiach polskich - refleksje rocznicowe. Materiały z sympozjum Kraków, 5 grudnia 1998r.* pod red. W.A. Wójcika, Kraków 1998, s.38, .

⁶ A. Janowski, *Polskie Towarzystwo Krajoznawcze*, „Ziemia” 1927, nr 11, s.180.

oraz tworzenie muzeów krajoznawczych. Aby zrealizować tak ambitne cele w ramach Towarzystwa powstało szereg komisji.

W 1918 roku po odzyskaniu niepodległości ruch regionalistyczny sformułował nowe cele i przystąpił do ich realizacji. Za ojca regionalizmu polskiego w okresie dwudziestolecia międzywojennego uważa się Aleksandra Patkowskiego (1890-1942), który używał sformułowania „regionalizm krajoznawczy”, uzasadniając niejako krajoznawcze źródła regionalizmu⁷. W kwietniu 1920 roku został zwołany Krajowy Zjazd Delegatów Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego na którym postanowiono ograniczyć działalność tylko do szerzenia idei krajoznawczej słusznie zakładając, że powstające w odrodzonym państwie polskim wyższe uczelnie i placówki naukowe winny przejąć od Towarzystwa obowiązek pracy naukowej.

Ważnym wydarzeniem mającym wpływ na założenia programowe regionalizmu był I Zjazd Nauki Polskiej, który odbył się w Warszawie 7-10 kwietnia 1920 roku. Podjęto wówczas uchwałę głoszącą, że odrodzona Polska stanie się przedmiotem badań naukowych w różnych dziedzinach. Wskazali na to w swoich referatach historyk Jan Rutkowski (1886-1949), językoznawca i dialektolog Kazimierz Nitsch (1874-1948). W związku z ogromem zadań, jakie stanęły przed nauką polską w odrodzonym państwie uczestnik zjazdu historyk, profesor Uniwersytetu Warszawskiego Władysław Smoleński (1851-1926) wniosł o przyjęcie postulatu, aby „przystąpić na razie do szczegółowego opracowania pewnych drobnych obszarów, typowych dla poszczególnych krain naturalnych, z których się Polska składa”⁸. Na prowincji pracę mającą charakter inwentaryzacji dziedzictwa kultury materialnej i duchowej miała wykonać miejscowa inteligencja, głównie nauczyciele⁹. Postanowienia Zjazdu stały się impulsem do działania dla tej grupy inteligencji. Działacze Oddziału Powiatowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych oraz Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Sandomierzu powołali Powszechny Uniwersytet Regionalny. Historyk i profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego Franciszek Bujak (1875-1953) w 4 tomie „Nauki Polskiej” z 1923 roku przedstawił wskazówki dotyczące prowadzenia działalności naukowej w ośrodkach pozauniwersyteckich¹⁰. Ponadto w dyskusji swoją opinią podzielili się także etnolog i socjolog Jan Stanisław Bystron (1892-1964), antropolog i muzealnik Eugeniusz Frankowski

---

⁷ A. Patkowski - działacz społeczny, krajoznawca, podróżnik, nauczyciel, uznawany za ojca regionalizmu polskiego, związany z ziemią sandomierską, korespondował ze Stefanem Żeromskim.

⁸ W. Smoleński, głos w dyskusji, [w:] „Nauka polska, jej potrzeby, organizacja i rozwój. Rocznik Kasy im. Mianowskiego” 1920, t.3, s. 164-165.

⁹ J. Ujejski, *Polska jako przedmiot nauk humanistycznych*, Nauka Polska, t. 3, Warszawa 1920, s.153-161

¹⁰ F. Bujak, *Praca naukowa na prowincji*, [w:] *Nauka Polska*, t. IV, Warszawa 1923, s. 81-114

(1884-1962), muzykolog i znawca polskiego folkloru Adolf Chybiński (1890-1952). Wszyscy skazywali na potrzebę rozwoju nauki na prowincji, obrazując jej aktualny stan oraz na konieczność dostosowania pracy do warunków i możliwości lokalnych. Uznali, że rozwój nauki poza ośrodkami akademickimi jest konieczny, instytucje czy towarzystwa naukowe działające na prowincji mogą okazać się bardzo pomocne we współpracy z dużymi ośrodkami czy zarządzanymi centralnie. Można im powierzyć zbieranie w terenie, gromadzenie i wstępne opracowanie różnorodnych materiałów i okazów naukowych z dziedziny archeologii, etnografii lub dokumentów. Celem takich badań w poszczególnych regionach miało być stworzenie ogólnego obrazu ziem polskich pod względem geograficznym, społecznym, kulturalnym i gospodarczym.

Aby uporządkować rodzaj aktywności społecznej, jakim był ruch regionalny, w 1926 roku powstał *Program Regionalizmu Polskiego* - dokument programowy stowarzyszeń regionalnych¹¹. Został opracowany przez Radę Naukową Sekcji Powszechnych Uniwersytetów Regionalnych Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych¹². O wartości merytorycznej dokumentu świadczą znakomite nazwiska ze świata nauki zaangażowane w jego tworzenie. W kwestiach ogólnych prawnych i historycznych swoją opinię wyrazili znakomici profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego: Franciszek Bujak specjalizujący się w historii gospodarczej, historyk prawa Stanisław Estreicher (1869-1939), prawnik Władysław Jaworski (1865-1930). Konsultantem w dziedzinie muzyki był lwowski profesor Adolf Chybiński (1880-1952), który w sposób życzliwy wypowiedział się na temat dokonań ks. Władysława Skierkowskiego i jego pracy *Puszcza Kurpiowska w pieśni*. Zapisy dotyczące muzealnictwa regionalnego konsultował archeolog i muzeolog Włodzimierz Antoniewicz (1893-1973). Jan Stanisław Bystron (1892-1964), który był etnologiem i socjologiem doradzał w zakresie kultury ludowej, polityk i poseł na sejm Adam Uziembło (1885-1971) w zakresie prasy prowincjonalnej, geolog i muzealnik Stanisław Małkowski (1889-1962) odnośnie organizacji nauki.

Całość *Programu* została podzielona na cztery główne zagadnienia:

- I. Jedność państwowa a zróżnicowanie terenowe;
- II. Życie społeczne;
- III. Życie gospodarcze;
- IV. Życie kulturalne.

---

¹¹ Tamże.

¹² *Program regionalizmu polskiego*, „Polska Oświata Pozaszkolna”, nr 4-5, 1926.

Omawiając regionalizm polski w II Rzeczypospolitej należy wspomnieć o innej ważnej inicjatywie, jaką były Powszechne Uniwersytety Regionalne (PUR). Utworzone w 1924 roku z inicjatywy Związku Nauczycielstwa Polskiego Szkół Powszechnych prowadziły działalność wydawniczą. Służyła temu *Biblioteka Regionalna*. W tej serii wydawniczej ukazały się niezwykle cenne pozycje:

- *Muzea regionalne – ich cel, zadania i sposoby tworzenia*¹³;
- *Kalendarz obrzędowy ludu polskiego*¹⁴.

Plany dotyczące trzeciego tomu przewidywały wydanie ostatecznej wersji Programu regionalizmu polskiego oraz mini monografie regionalizmów w różnych obszarach Polski. Zwrócono się z propozycją opracowania zagadnienia regionalizmu kurpiowskiego do Adama Chętnika¹⁵. Nie udało się jednak zebrać wszystkich tekstów od autorów i do wybuchu II wojny światowej tom się nie ukazał. Inną formą działalności PUR były kursy wakacyjne, w których brali udział nauczyciele będący członkami związku. Ich celem było wzbudzanie zainteresowań naukowych i społecznych do różnych zjawisk występujących w najbliższej okolicy. Poznawanie miało być realizowane na zasadzie od szczegółu do ogółu. Należało poznać najbliższe otoczenie, później dalsze aż do całości zagadnień na szczeblu krajowym

Z przeglądu zagadnień dotyczących regionalizmu w II Rzeczypospolitej wynika, iż dotyczył on wielu obszarów działalności począwszy od stowarzyszeń, poprzez ośrodki naukowe, po administrację państwową. Regionalizm był nie tylko modny ale także użyteczny w sferze politycznej jako instrument zarządzania poszczególnymi ogniwami administracji państwowej i samorządowej.

Regionalizm stawał się urzędową ideologią administracji, która mobilizowała ekonomistów, geografów, etnografów, geologów, rolników w celu skupienia i skoordynowania ich prac na danej ziemi¹⁶.

W procesie kształtowania i krzepnięcia idei regionalistycznej na wszystkich etapach jego rozwoju w odrodzonej Polsce należy podkreślić jej szczególne związki z nauką, polityką i innymi sferami działalności. Szczególnie silną podbudowę teoretyczną regionalizm zyskiwał w opracowaniach wybitnych etnografów: Stanisława Poniatońskiego, Jana Stanisława Bystronia, Adama Fiszera czy nieco bardziej krytycznego Tadeusza Seweryna. Uczeni ci

---

¹³ S. Arnold, *Muzea regionalne – ich cel, zadania i sposoby tworzenia*, Warszawa 1928.

¹⁴ E. Frankowski, *Kalendarz obrzędowy ludu polskiego*, Warszawa 1928

¹⁵ A. Lubczyńska, *Regionalizm kielecki w latach 1918-1939*, Kielce 2008, s. 65.

¹⁶ J. Oryńczyna, *O sztukę ludową, pamiątek pracy*, Warszawa 1965, s. 63.

prezentowali różne założenia teoretyczne, metodologiczne i szkoły. Jest to dowodem na wielość poglądów i dyskusji, jakie toczyły się w środowisku regionalistów.

Na łamach prasy łomżyńskiej bardzo często zabierał również głos znany ze swej pracowitości i umiłowania Kurpiowszczyzny — Adam Chętnik. Wśród wielu artykułów, kilka spośród nich poświęca idei regionalistycznej, której postępowanie — jego zdaniem — nastąpił dopiero po I wojnie światowej, kiedy ogólne zniszczenia i przymusowe wędrówki ludu poczyniły wielkie szczyby i zmiany w życiu i kulturze wsi, kiedy trzeba było ratować od zagłady to, co pozostało z przeszłych pokoleń. Planowo zorganizowana praca regionalna — pisze A. Chętnik — rozwinęła się najpierw na Podhalu. Powstała tam już w 1912 r. „Gazeta Podhalańska” — będąca oficjalnym organem miejscowego „Związku Podhalan”. Rzecznikami idei regionalizmu podhalańskiego byli pisarze, tacy jak: K. Tetmajer i Wł. Orkan. W Zakopanem powstało regionalne Muzeum Podhalańskie z inicjatywy i staraniem dr T. Chałubińskiego. Kwitnie sztuka snycerska oraz znany w budownictwie drewnianym „styl zakopiański”.

Dzienniki łomżyńskie poinformowały, iż druga po podhalańskiej, planowo zorganizowana placówka powstała u nas na Kurpiach w 1919 r. Wraz z nią datują się narodziny pisma ilustrowanego, pod tytułem „Gość Puszczański” — gazeta Kurpiów, gdzie w numerze 1-szym czytamy m.in., „chcemy uchronić od zagłady zabytki miejscowej kultury ludowej, Będziemy popierać miejscowe budownictwo, zdobnictwo, dobra dawne, obyczaje, strój kurpiowski itp. będziemy chronić pamiątki i zabytki miejscowe...” Wykonawcą powyższego programu był „Związek Puszczański” (tj. związek mieszkańców Puszczy) — organizacja na wskroś regionalna, w której programie czytamy: „Związek ma charakter gospodarczo-społeczny i kulturalny, jest też apolityczny, czyli nie prowadzi na swoją rękę spraw politycznych, pozostawiając je powołanym do tego stronnictwom politycznym”. W innym miejscu Chętnik określił Związek Puszczański jako ruch swoisty kurpiowski

Adam Chętnik — gorący orędownik idei regionalistycznej, idei integrującej lud do działalności społeczno-gospodarczej i kulturalnej — zastanawiał się często, jaka ma być przyszła kultura polskiej wsi? Jego zdaniem kultura ta musi być nie obca, ale swoja, rodzinna, odporna na niepożądane wpływy. Kultura ta ma spajać lud, umacniać naród i pogłębiać naszą polskość. W pracy „Jak ginie dawna Kurpiowszczyzna” wydanej w Nowogrodzie w 1935 roku we wstępie napisał że Kurpie dawni już się kończą, zaś jeden z 18 rozdziałów poświęcił regionalizmowi na Kurpiach. W idei tej musi być uwzględniona prawda miejscowa, sztuczność bowiem kłuje ludzi w oczy.

Stanisław Pajka uważał, że początki regionalizmu kurpiowskiego, rozumianego przede wszystkim jako podjęcie świadomych działań na rzecz wyartykułowania tożsamości

regionalnej interesującego nas obszaru i w ogóle jego promocji, wiążą się bezsprzecznie z postacią A. Chętnika.

Założenia regionalizmu kurpiowskiego Adam Chętnik zawarł w niepublikowanej pracy „Swojactwo”¹⁷. Podkreślił, że termin „swojszczyzna” w wielu przypadkach może z powodzeniem zastąpić wyraz regionalizm jako pochodzący z języka obcego, konkretnie z francuskiego. Na początku swojej pracy autor analizuje wyrazy swojak i swojszczyzna powołując się na słownik języka polskiego, a także na przykłady z literatury pięknej, sytuując je w kontekście rodziny, ojczyzny, patriotyzmu, wspólnoty. Wyróżnił wyraz swojszczyzna jako analogię do wyrazu ojczyzna podkreślając pewne pokrewieństwo. Swojszczyzna oznacza wszystko co swoje. Chętnik zwrócił uwagę na głębokie znaczenie tego terminu. W III części omawianej pracy *Swojak jestem!* w 42 punktach uzasadnił użycie tego pojęcia, odnosząc je do różnych kontekstów i znaczeń. Swojakiem jest ten, który urodził się, mieszka i pracuje na swojej polskiej i słowiańskiej ziemi odziedziczonej po przodkach. Posuwa się do stwierdzenia, że ziemia wydarta kniejom, bagnetom i wydmom była kolonizowana przez tysiąclecia, podczas, gdy badania Krzywickiego wskazują na początki osadnictwa w puszczy kurpiowskiej w perspektywie historycznej sięgającej kilkaset lat wstecz. W kolejnych punktach powtarzają się odniesienia do zamieszkiwania ziemi odziedziczonej po przodkach i pracy w sąsiedztwie podobnych swojaków, mówiących tym samym polskim językiem *którym uczyli mnie mówić pacierza, w którym śpiewała mi matka kołysanki nad kołyską*. Autor podkreśla także szacunek do ziemi i pracy na roli. Przedmioty codziennego użytku, które zostaną zastąpione nowymi, nie powinny zostać zniszczone, lecz pozostawione dla przyszłości, jako zabytki kultury pierwotnej do zbiorów naukowych lub muzealnych. Nawet w doborze pożywienia autor wskazuje na rośliny, które wyrosły na swojackiej glebie. Swojszczyzna to swój dorobek, rodzima twórczość. Wszystko, co wytworzyli przodkowie zasługuje na szacunek, bo to składa się na polską i słowiańską kulturę narodową, i tylko ona może stanowić fundament potęgi i niepodległego bytu narodu. Swojak lubi rękodzieło i przedmioty przystosowane do życia i przyjętego zwyczaju, wykonane przez polskich rzemieślników i rękodzielników, polski i narodowy obyczaj, uwieczniony przez pisarzy i artystów w literaturze, poezji, sztuce. Obok idei romantycznych widocznych wyraźnie w tekście, pojawiają się także wątki wyrosłe z idei pozytywistycznych dotyczące gospodarowania na ziemi, dobrej uprawy, urodzaju i postępu. W kontekście zadań, jakie stawiano np. muzeom regionalnym w okresie międzywojennym, które miały być

---

¹⁷ Maszynopis pracy znajduje się w zbiorach archiwalnych Muzeum Kultury Kurpiowskiej, sygn. MKK/HA/

placówkami pracy naukowej i ogniskami popularyzacji wiedzy regionalizm i muzealnictwo w ujęciu Adama Chętnika charakteryzowało silne zabarwienie narodowe i akcentowanie polskości.

Idea regionalizmu stworzona przez Adama Chętnika zasługuje na szczegółowe opracowanie. Niniejszy tekst stanowi jedynie przyczynek do podjęcia dalszych badań w tym temacie.

Streszczenie:

Artykuł ukazuje pojęcie swojszczyzny – regionalizmu w ujęciu Adama Chętnika. Chętnik traktował przedmioty codziennego użytku, dorobek materialny i niematerialny przeszłych pokoleń, jako ważne świadectwa przeszłości, które należy zachować z myślą o przyszłości. Stanowiły one fundament polskiej kultury narodowej, a ta z kolei była niezbędna do trwania niepodległego bytu narodowego.

Summary:

This article explores the concept of homeland—regionalism—as conceptualized by Adam Chętnik. Chętnik viewed everyday objects, the material and immaterial achievements of past generations, as important testaments to the past, which should be preserved for the future. They constituted the foundation of Polish national culture, which, in turn, was essential to the continuation of an independent national existence.